

VII. Évfolyam 2. szám - 2012. június

Derzsényi Attila
attila.derzsényi@hm.gov.hu

ÉLELMISZER BESZERZÉS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Absztrakt

A közbeszerzési törvény 2010. szeptember 15-i módosítását követően nemzeti eljárásrendben közbeszerzési eljárást nem kell alkalmazni a hideg élelmiszer és főzési alapanyag, friss, illetve feldolgozott zöldség és gyümölcs, tej és tejtermék, gabonafélék, méz, tojás, kertészeti növény beszerzésére. A törvényi változás hatására 2011. június 30-tól a honvédelmi szervezetek önálló beszerzési jogköre kibővítésre került ezen termékekre vonatkozóan. Az elmúlt időszakban az élelmiszer beszerzésekkel kapcsolatosan számos útmutató, tájékoztató jelent meg, amelyek érintik a honvédelmi szervezetek beszerzési eljárásainak gyakorlatát is.

After the modification of Public Procurement Act in 2010th 15 September amendment of the national rules of procedure of the procurement procedure shall not apply to cold food and cooking materials, fresh and processed fruits and vegetables, milk and milk products, cereals, honey, eggs, garden plant purchase. The legal effect of the change from 2011th June 30 the purchasing authority of HDF organizations for these products has been expanded. In the last period a number of guidance and information appeared to affect the practice of defense entities' connection with supply procurement procedures.

Kulcsszavak: *élelmiszer, beszerzés, köbeszerzési törvény ~ food, procurement, Public Procurement Act*

Törvényi szabályozás háttere

A közbeszerzésekről¹ szóló törvény 2010. szeptember 15-i módosítása alapján közösségi értékhatárig nem kell a közbeszerzési törvényt alkalmazni a hideg élelmiszer és főzési alapanyag, friss, illetve feldolgozott zöldség és gyümölcs, tej és tejtermék, gabonafélék, méz, tojás, kertészeti növény beszerzésére. A törvényjavaslat elkészítése során a módosítás mellett az alábbi érvek merültek fel:

- a közbeszerzési törvényben meghatározott bonyolult eljárási rend és jogalkalmazás miatt a kistermelők, a mikro-, kis- és középvállalkozások nagyobb társaiknál nehezebben tudtak indulni a közbeszerzési eljárásokban;
- a helyi gazdálkodókkal történő szerződéskötés támogatása, akiknek korábban sok nehézséget okozott az ajánlat beadása;
- az ellátási lánc rövidítésével (nagytermelők, nagykereskedők mellőzésével) a helyi termelők piacra jutási esélyei növekedhettek;
- a lánckereskedelem kiiktatásával, a közvetlen szállítással összekapcsolódnak a helyi élelmiszer-előállító, feldolgozó és értékesítő vállalkozások és a helyi étkeztető intézmények;
- a helyi beszerzés lehetőségével kevesebb terményt, főzési alapanyagot utaztatnak közúton, így a közlekedési eredetű légszennyezés és az üzemanyag-használat is csökkenthető.

A Kbt. módosítása a kivételi szabályokat kizárólag a nemzeti eljárásrendben rendeli alkalmazni, vagyis az ajánlatkérők e termékek tekintetében csak abban az esetben mentesülnek a közbeszerzési eljárás lefolytatásának kötelezettsége alól, ha a beszerzendő élelmiszerek (össz)értéke nem éri el a közösségi értékhatárt.

A közösségi eljárásrendben nem szerepel e kivétel, ezért az élelmiszer beszerzések becsült értékének meghatározásakor elengedhetetlen az egybeszámítási szabályok egyidejű vizsgálata is.

A 2012. január 01-jén hatályba lépett közbeszerzési törvény alapvetően új szabályozást nem jelentett az élelmiszerek beszerzéseire vonatkozóan. Megmaradt az uniós (közösségi) értékhatár alatti kivételi kör a hideg élelmiszer és főzési alapanyag, friss, illetve feldolgozott zöldség és gyümölcs, tej és tejtermék, gabonafélék, kenyér és pékáru, méz, tojás, kertészeti növény beszerzésére vonatkozóan. Az egybeszámítási szabályok változása mindemellett új helyzetet teremtett.

Honvédségi szabályozás változása

A honvédelmi szervezetek csapat hatáskörű ellátásának egyik legfontosabb kérdésköre az állomány élelmiszerekkel történő ellátása. A korábbi időszak beszerzési gyakorlata és előírásai alapján az élelmiszerek beszerzését a HM tárca központi beszerző szervezetei (HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal, HM Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség, HM Fegyverzeti és Hadbiztosági Hivatal) hajtották végre az eljárást kezdeményező honvédelmi szervezetek megbízásai alapján.

Az egyes élelmiszer típusok külön-külön (pld: hús, húskészítmény; tej; kenyér-pékáru, ásványvíz-üdítő, stb) kerültek meghirdetésre közösségi közbeszerzési eljárásban. Tekintettel arra, hogy MH szinten az egyes élelmiszer típusok összértéke önállóan is meghaladta a közösségi értékhatárt (kb. 54 MFt-ot), az egybeszámítás nem volt vizsgálat tárgya.

Az éves költségvetési tervezés alapján az utóbbi években kizárólag tárgyévi – azaz költségvetési évre vonatkozó – élelmiszer beszerzésekre került sor. Ennek oka egyrészt a több

¹ 2003. évi CXXIX tv, 2010. szeptember 15-ei módosítása 2010. évi LXXXVIII. tv.

évre vonatkozó költségvetési fedezet igazolásának hiányában, másrészt az egyes honvédelmi szervezetek igényeinek folyamatos változásaiban keresendő.

A korábban említett központi beszerző szervezetek által lefolytatott eljárások előnyei:

- Az MH egészére vonatkozó igény alapján figyelembe vehetőek voltak a gazdaságossági szempontok (nagyobb tételben kedvezőbb árajánlat várható)
- Az MH egészére vonatkozóan egységesen kerültek szabályozásra a szerződéses feltételek, késedelmi, meghiúsulási kötbér, szállítási feltételek, stb.
- Az MH egészére vonatkozóan adott élelmiszer termékcsoporthoz egy közbeszerzési eljárást kellett lefolytatni, ezáltal csökkentve az egyes szervezetek beszerzői-megbízói állomány leterheltségét;
- Az élelmiszerbiztonsági, minőségi követelmények egységesen kerültek meghatározásra, továbbá ezek ellenőrzése a honvédelmi tárca egyedüli minőségbiztosítási szervezetének (amely a HM FLÜ, majd a HM FHH igazgatóságaként került átalakításra) feladatkörébe tartozik.

Hátrányai:

- Az MH egészére vonatkozó szerződés megszüntetése, felbontása az összes szervezet részére kihatást jelent;
- Az alakulati igények változásai alapján a szerződés módosítása hosszadalmas, időigényes;
- A helyi kistermelők az országosan kiírt közbeszerzési eljárásban a feltételeknek nem tudtak megfelelni.

2011. év elején a honvédelmi szervezetek részéről felmerült igény alapján a „honvédelmi szervezetek beszerzéseinek eljárási rendjéről” szóló HM Utasítás 2011. július 30-ai módosítása alapján az élelmiszerek beszerzése csapathatáskörbe került. A csapathatáskörű élelmiszer beszerzésekre vonatkozó tapasztalatok feldolgozása folyamatban van, azonban néhány általános következtetés levonható:

- a csapathatáskörű beszerzés eljárási határideje lényegesen rövidebb;
- a csapathatáskörű beszerzésben a helyi kis és középvállalkozások nagyobb eséllyel pályázhatnak;
- a szerződések, kifogások kezelése a csapat és vállalkozó/szállító között rugalmasabban intézhető;
- csapatszinten minden esetben értelmezni és vizsgálni szükséges a közbeszerzési törvényben meghatározott egybeszámítás kérdéskörét;
- csapatszinten kell kialakítani és belső szabályozásban meghatározni az élelmiszerek minőségi követelményeit, valamint azok ellenőrzését;
- HM tárca szinten ki kell alakítani az egységes nyilvántartást és jelentési rendszert az élelmiszerek beszerzéseire vonatkozóan.

Egybeszámítás értelmezése

A 2012. január 01-jét megelőző közbeszerzési szabályozás kiemelt figyelmet szentelt az élelmiszerek egybeszámítására vonatkozóan. A Közbeszerzések Tanácsa az Ajánlatkérők részére lehetőséget biztosított kérdések felvetésére, amelyre a Tanács honlapján kérdés-felelet formájában adott választ, egyben segített a jogértelmezésben.

A korábbi szabályozás alapján az egybeszámítás során az alábbi feltételnek kellett együttesen teljesülnie:

- *„beszerzésére egy költségvetési évben kerül sor;*
- *amelyek beszerzési tárgya és rendeltetése azonos, vagy felhasználásuk egymással közvetlenül összefügg.”*

A Közbeszerzések Tanácsának jogértelmezése alapján az egybeszámításra vonatkozóan általános szabály nem adható, ennek vizsgálata minden esetben az ajánlatkérő feladata.

A Közbeszerzések Tanácsa azonban hangsúlyozottan felhívta a figyelmet arra, hogy az élelmiszer beszerzések tekintetében kétségkívül teljesül azon egybeszámítási kritérium, miszerint ezek rendeltetése azonos vagy hasonló, illetőleg felhasználásuk egymással közvetlenül összefügg. Az egybeszámítási szabályokat tilos a Kbt. megkerülésének céljával alkalmazni.

2012. január 01-vel hatályba lépett közbeszerzési törvény az egybeszámítás kérdését árnyaltabban fogalmazza meg:

- „Tilos e törvény része alkalmazásának megkerülése céljából a közbeszerzést részekre bontani;
- Az ajánlatkérőnek egybe kell számítania azon hasonló áruk beszerzésére, vagy szolgáltatások megrendelésére irányuló szerződések értékét, amelyekkel kapcsolatban a beszerzési igény egy időben merül fel, valamint az ugyanazon építési beruházás megvalósítására irányuló szerződések értékét.”

A törvény az Európai Parlament és Tanács 2004/18/EK irányelvére alapozva kimondja a részekre osztási tilalmat, valamint a az egybeszámítás vizsgálatát minden egyes eljárásban.

Az élelmiszer beszerzések vonatkozásában egyéb törvényi feltételeket is figyelembe kell venni, tekintettel arra, hogy ezek beszerzése rendszeresen vagy időszakonként visszatérően kötött szerződések formájában valósul meg. A rendszeres beszerzésekre vonatkozó szabályok nem változtak a korábbi törvényi szabályozásokhoz képest, ezért ezek értelmezése problémát nem jelent.

A Közbeszerzések Tanácsa korábban kiadott tájékoztatójában már rögzítette, hogy az élelmiszerek – ezen belül az egyes termékcsoportok – közbeszerzési szempontból hasonló terméknek minősülnek, tekintettel arra, hogy felhasználásuk főzési alapanyagként és hideg élelmiszerként egy időben és ugyanazon végtermék előállítására céljából történik.

Az egybeszámítás vizsgálata az élelmiszerek beszerzése kapcsán kiemelt hangsúlyt kap, hiszen egyrészt vizsgálni szükséges az élelmiszerek összértékét, amely alapján Ajánlatkérő felelőssége meghatározni, hogy a törvény alapján kell-e közbeszerzési eljárást lefolytatni, vagy sem.

A hatályos közbeszerzési törvény ennek súlyát kiemelve rögzíti, hogy:
„A közbeszerzési eljárás jogtalan mellőzésével kötött szerződés semmis.”

Részajánlat tétel lehetősége

Az egybeszámítási szabályok alkalmazása nem jelenti azt, hogy az összes élelmiszer termékcsoportot egy eljárásban szükséges beszerezni. Az egybeszámítás alkalmazása kizárólag az eljárásmodot határozza meg, vagyis termékcsopontonként külön-külön eljárás folytatható le. Amennyiben az élelmiszer termékcsoportok összértéke meghaladja a közösségi értékhatárt, akkor az összes termékcsoporthoz vonatkozó eljárást közösségi eljárásrendben kell lefolytatni.

Amennyiben az élelmiszer termékcsoportokat egy, vagy több eljárásban kívánja Ajánlatkérő beszerezni, akkor kötelező a részajánlattétel biztosítása.

A közbeszerzési törvény egyik alapvető célja a mikro-, kis- és középvállalkozások közbeszerzési eljárásban való részvételének elősegítése, tekintettel arra, hogy a kis- és középvállalkozások közbeszerzési területen történő támogatásának egyik fontos eszköze a részajánlattétel lehetőségének ajánlatkérő általi biztosítása.

Ezzel összefüggésben fontos említést tenni az OECD Iránymutatására, amely „a közbeszerzési kartellekkel szembeni fellépéshez” című tanulmányban jelent meg.²

A tanulmány rámutatott arra, hogy a részajánlattétel biztosításának ösztönzése mellett az ajánlatkérőnek azzal is tisztában kell lennie, hogy a részajánlattétel lehetőség túlságosan kiszámíthatóan történő alkalmazása hozzájárulhat ahhoz, hogy az ajánlattevők egymás között megállapodjanak az egyes részekre történő ajánlattétel tekintetében, korlátozva ezzel a versenyt.³

Amennyiben a piacon korlátozott számú résztvevő van jelen, az egyes részek számának nem megfelelő meghatározása csorbíthatja, vagy szélsőséges esetben ki is zárhatja a versenyt. Emiatt fontos előzetesen felmérni a piaci szereplők számát.

A közbeszerzési törvény előírja, hogy 2012. január 1-jét követően az ajánlatkérő köteles megvizsgálni beszerzését, hogy a beszerzés tárgyának jellege lehetővé teszi-e a közbeszerzés egy részére történő ajánlattétel biztosítását.

Amennyiben az elvégzett vizsgálat azt eredményezi, hogy az adott beszerzési tárgyak szerint a részajánlattételi lehetőség biztosítható, úgy azt is meg kell vizsgálni, hogy az egyes beszerzési tárgyakon belüli elemek jellegüknél fogva lehetővé teszik-e az adott beszerzési tárgyon belül további részek meghatározását.

A Közbeszerzési Hatóság által kiadott „a részajánlattétel lehetőségének az ajánlatkérő általi kötelező biztosításával kapcsolatos kérdésekről” szóló útmutatójában⁴ meghatározta, hogy a különböző élelmiszercsoportokat magában foglaló árubeszerzés esetében a részajánlattételt az egyes élelmiszercsoportok vonatkozásában a beszerzés tárgyának jellege is lehetővé teheti.

Példaként említi az Uniós jogban bevált módszereket, így különösen a Franciaországi példát emeli ki. A Francia közbeszerzési előírások az ajánlatkérőket az egyes részek homogén jellegének biztosítására ösztönzik. Ez azt célozza, hogy olyan részajánlatok kerüljenek kialakításra, melyeket – egyneműségük miatt – képes egyetlen ajánlattevő megvalósítani.

Ugyanakkor Franciaországban a részajánlatok tartalmáról az ajánlatkérők szabadon dönthetnek, mindazonáltal néhány, a Francia Köztársaság Gazdasági Minisztériuma által megszabott útmutatással összhangban kell cselekedniük.

Sajnálatos módon a hazai jogi- és szakmai gyakorlat még nem alakította ki a részajánlatok konkrét meghatározását, ezért minden esetben annak vizsgálata és meghatározása az Ajánlatkérő felelősségébe tartozik.

A hazai szabályozás a részajánlati körök vizsgálatára az alábbi feltételeket határozza meg az Ajánlatkérők részére:

Amennyiben az ajánlatkérő úgy ítéli meg, hogy a beszerzésének nincs olyan specialitása, amely miatt a beszerzése tárgyának jellege ne tenné lehetővé a beszerzés tárgyán belül részek meghatározását, meg kell vizsgálnia, hogy az

- gazdasági,
- műszaki és minőségi,
- vagy a szerződés teljesítésével kapcsolatos más szempontokat figyelembe véve sem ésszerűtlen.

A hatályos közbeszerzési törvényhez fűzött miniszteri indoklás felhívja a figyelmet, hogy a gazdasági szempontok esetén az ésszerűség összefüggésben áll a közpénzek hatékony és gazdaságos elköltésének követelményével.

---

² OECD Guidelines For Fighting Bid Rigging In Public Procurement - Helping Governments To Obtain Best Value For Money című tanulmány

³ A hazai szabályozással összhangban számos uniós tagállam is hasonlóképpen jár el. Pld: A francia szabályozás előírja, hogy az ajánlatkérő megtagadhatja a részajánlattétel lehetőségének biztosítását abban az esetben, ha ezzel kockáztatná a verseny kialakulását.)

⁴ KÉ 2012. évi 58. szám; 2012. május 23.

A gazdasági ésszerűség fogalmát a jogalkotó ugyan nem határozta meg, így azt minden esetben a konkrét beszerzés tárgyához kapcsolódóan kell vizsgálni, azonban a gazdasági ésszerűség körében felhozott indokok nem lehetnek pusztán az ajánlatkérő érdekkörébe tartozó szervezési, koordinációs indokok (például, hogy az ajánlatkérőnek kevesebb ajánlattevővel kelljen a szerződés teljesítése során kapcsolatot tartania).

A Közbeszerzési Hatóság által korábban említett útmutató azonban meghatározza, hogy a gazdasági ésszerűség fogalmát a közbeszerzési eljárások céljával összefüggésben kell megítélni, vagyis annak fényében, hogy a beszerzések feltételrendszere oly módon kerüljön kialakításra, hogy annak alapján az ajánlatkérő azt az ajánlattevőt válassza ki a szerződés teljesítésére, aki a lehető legszélesebb körű verseny eredményeként, legkedvezőbb feltételek mellett megtett ajánlatot nyújtotta be.

Alapvetően ezt a célt segíti elő (a kis- és középvállalkozások helyzetbe hozása mellett) a közbeszerzési törvényben meghatározott részajánlattétel lehetőségének kötelező biztosítására vonatkozó szabály.

Az élelmiszer beszerzésekkel kapcsolatban fontos szempont továbbá a minőségi követelmények figyelembe vétele. Erre vonatkozóan a Közbeszerzési Hatóság, illetve jogelődje a Közbeszerzések Tanácsa is több tájékoztatót adott ki.

Minőségi követelmények

A minőségi követelmények meghatározása minden közbeszerzési eljárásban kötelező, azonban az élelmiszerek biztonsága vonatkozásában ennek kiemelt jelentősége van.

Az élelmiszer-(egészségügyi) biztonság az élelmiszernek az a tulajdonsága, hogy fogyasztójának életét vagy egészségét semmilyen módon nem veszélyezteti, vagy neki semmilyen egyéb módon károsodást nem okoz.

Az élelmiszer-egészségügyi biztonságot számos tényező veszélyeztetheti:

- vegyi szennyezettség (növényvédő- és gyomirtószerek-, rovar- és rágcsálóirtószerek-, gyógyszerek maradványai, nehézfémek, tisztító- és fertőtlenítőszer, csomagolóanyagokból beoldódó anyagok, stb.)
- rovar- és parazita-szennyezettség,
- mikrobiológiai szennyezettség (patogének és az általuk termelt toxinok),
- sugárszennyezettség,
- antinutritív anyagok (biogén aminok, egyes alkaloidok, tanninok, stb.),
- egyes túladagolt adalékanyagok (tartósítószer, mesterséges színezékek, aromák, állományjavító szerek, stb.) jelenléte,
- fizikai szennyezettség pl. üvegszilánk, fémforgács, éles kő, stb.

A Közbeszerzések Tanácsa Elnökének a „közbeszerzések tárgyát képező állati eredetű termékekkel kapcsolatos követelményekről”⁵ szóló tájékoztatója kiemelt hangsúlyt ad az élelmiszer biztonságra.

Felhívja a figyelmet, hogy

- *„az állati eredetű termékek tulajdonságaiknál fogva különösen szigorú állategészségügyi és élelmiszerbiztonsági feltételek betartását követelik meg, így a fogyasztók egészségének megóvása érdekében – hiszen az emberi megbetegedést is okozó mikrobákkal fertőzött, valamint minőséghibás áruk a fogyasztók számára komoly megbetegedések okozói lehetnek – elengedhetetlen fontosságú a vonatkozó higiéniai és állategészségügyi feltételekre vonatkozó, valamint az áruk minőségét biztosító jogszabályi előírások ismerete és betartása;*

⁵ KÉ 2011. évi 7. szám, 2011. január 17

- *valamint a hústermelés és forgalmazás higiéniai kérdéseit érintő legfontosabb jogszabályokra.”*

A Közbeszerzési Hatóság tételes listát bocsátott Ajánlattevők rendelkezésére, amelyek betartása a hazai beszerzési gyakorlatban kötelező érvénnyel meghatározott.

Közösségi előírások:

- Az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK rendelete (2002. január 28.) az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról;
- Az Európai Parlament és a Tanács 852/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az élelmiszer-higiénéről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 853/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az állati eredetű élelmiszerek különleges higiéniai szabályainak megállapításáról;
- Az Európai Parlament és a Tanács 854/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az emberi fogyasztásra szánt állati eredetű termékek hatósági ellenőrzésének megszervezésére vonatkozó különleges szabályok megállapításáról;
- Az Európai Bizottság 2073/2005/EK rendelete (2005. november 15.) az élelmiszerek mikrobiológiai kritériumairól;
- Az Európai Bizottság 2075/2005/EK rendelete (2005. december 5.) a húspanban előforduló trichinella hatósági vizsgálatára vonatkozó különös szabályok megállapításáról;
- Az Európai Bizottság 2076/2005/EK rendelete (2005. december 5.) a 853/2004/EK, a 854/2004/EK és a 882/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó átmeneti szabályok megállapításáról, valamint a 853/2004/EK és a 854/2004/EK rendelet módosításáról.

Hazai előírások:

- *„az élelmiszerekben előforduló mikrobiológiai szennyeződések megengedhető mértékéről”* szóló 4/1998. (XI. 11.) EüM rendelet;
- *„az élelmiszerek jelöléséről”* szóló 19/2004. (II. 26.) FVM-ESzCsM-GKM együttes rendelet;
- *„az emberi fogyasztásra szánt állati eredetű termékek előállítására, feldolgozására, forgalmazására és behozatalára vonatkozó állat-egészségügyi követelmények megállapításáról”* szóló 19/2005. (III. 22.) FVM rendelet;
- *„az állati eredetű élelmiszerekre vonatkozó egyes élelmiszer-higiéniai szabályokról”* szóló 66/2006. (IX. 15.) FVM rendelet;
- *„az állati eredetű élelmiszerek forgalomba hozatalának és az értékesítés helyén történő élelmiszer-előállításnak élelmiszer-higiéniai feltételeiről”* szóló 64/2007. (VII. 23.) FVM-EüM együttes rendelet;
- *„a kistermelői élelmiszer-termelés, -előállítás és -értékesítés feltételeiről”* szóló 52/2010. (IV. 30.) FVM rendelet.

A fenti jogszabályok kizárólag az állati eredetű termékekre vonatkoznak, az egyéb élelmiszercsoportba tartozó termékekre más előírások is érvényesek.

Összegzés

Az élelmiszerek beszerzésére vonatkozóan számos közösségi és hazai jogszabály tartalmaz követelményeket. Mind az unió, mind a hazai közbeszerzési előírások feltételként határozzák meg, hogy az élelmiszerek beszerzése során a hatályos előírásokat minden Ajánlatkérőnek számon kell kérnie a közbeszerzési eljárásokban.

A cikk igyekezett rávilágítani, hogy a honvédelmi szervezetek élelmiszerrel történő ellátását számos külső körülmény befolyásolja, amelyek betartása jól képzett, megfelelő szakértelemmel és jártassággal rendelkező szakállományt igényel.

Irodalomjegyzék:

1. A „közbeszerzésekről” szóló 2003. évi CXXIX. törvény;
2. A „közbeszerzésekről” szóló 2011. évi CVIII. törvény;
3. T/3502. számú törvényjavaslat indoklása (www.parlament.hu/iromanyok)
4. A „honvédelmi szervezetek beszerzéseinek eljárási rendjéről” szóló 71/2011 (VI.30) HM Utasítás
5. OECD Guidelines For Fighting Bid Rigging In Public Procurement - Helping Governments To Obtain Best Value For Money című tanulmány 5. oldal; a tanulmány nem hivatalos magyar nyelvű verziója (www.oecd.org/dataoecd/21/3/45263580.pdf)
6. A Közbeszerzési Hatóság útmutatója a részajánlattétel lehetőségének az ajánlatkérő általi kötelező biztosításával kapcsolatos kérdésekről (Közbeszerzési Értesítő 2012. évi 58. szám; 2012. május 23.)
7. A Közbeszerzések Tanácsa Elnökének módosított tájékoztatója a közbeszerzések tárgyát képező állati eredetű termékekkel kapcsolatos követelményekről (Közbeszerzési Értesítő 2011. évi 7. szám; 2011. január 17.)
8. Nyíregyházi Főiskola Műszaki és Mezőgazdasági Kar mezőgazdasági jegyzet (www.mmfk.nyf.hu/min/mgmodul/21.htm)